

UNITAT DIDÀCTICA PRIMÀRIA

PRIMER CICLE

Carmelina Sánchez-Cutillas

Carmelina Sánchez-Cutillas

PRIMER CICLE D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Carmelina Sánchez-Cutillas i Martínez és una escriptora i historiadora valenciana. Des de molt menuda era una persona apassionada pels llibres, les biblioteques i les històries antigues que li contava el seu avi. El seu llibre més important és un recull de narracions de la seua infantesa a Altea (la Marina Alta). També va escriure diversos llibres de poemes.

1. PARLEM DE CARMELINA:

Carmelina Sánchez-Cutillas va nèixer, de manera casual, a Madrid, un 1 de gener de 1927, però va viure a València i algunes temporades, sobretot mentre era menuda, a Altea, el poble del seu avi, la persona que més va influir en la vida de Carmelina.

© Fotografia: Luís del Romero Sánchez-Cutillas, La meua cambra més estimada. Ed Vincle, 2020

Carmelina amb el seu avi a la casa d'Altea.

L'avi de Carmelina, Francesc Martínez i Martínez era una persona apassionada per la història i les tradicions de la seua terra, Altea, i li contava a Carmelina llegendes d'Altea i històries de reis i reines... Segur que a vosaltres també us han contat alguna llegenda o alguna rondalla.

—Qui us les conta?

—Quina és la vostra llegenda preferida?

Si mai no us han contat una rondalla o una llegenda, ara és el moment que ho demaneu. Ací en teniu algunes propostes:

— El mig pollastre, Enric Valor, [Catacrac, catacrac](#)

— I queixalets també, Enric Valor [Catacrac catacrac, La colla. Àpunt](#)

— La llegenda del pallete, E. Valor. [Catacrac, catacrac, La colla. Àpunt](#)

Carmelina va aprendre en la biblioteca del seu iaió l'amor als llibres antics i a les històries dels reis i reines de la Corona d'Aragó.

Va estudiar Filosofia i Lletres, però aviat es va casar i tingué quatre fills, dos xiques i dues xiques. Quan van començar a anar a escola, Carmelina es pogué dedicar a investigar i a escriure.

Va escriure diversos llibres d'història, articles en premsa, narrativa i poesia, que era una de les seues passions.

Va morir a València l'any 2009.

1. Sembla que s'han desordenat aquestes fotografies de l'àlbum de fotos de Carmelina. Ordena-les per ordre cronològic perquè tornen a estar al seu lloc. Només has de posar el número d'ordre en el quadre que corresponga:

Carmelina amb els seus germans.

En una entrevista.

Amb el seu marit a València.

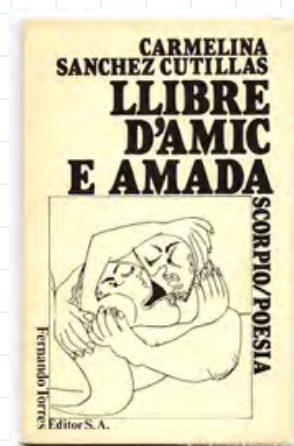
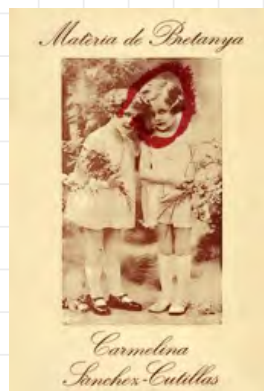

Carmelina i els seus germans en la casa d'Altea.

Quan era jove, als anys 40.

2. Ací tens alguns dels títols dels llibres de Carmelina Sánchez-Cutillas:

— Pel títol, quin llibre t'agradaria llegir?

Per què?

— Observa la portada del primer llibre. Quin nom posaries a les xiquetes de la fotografia? Escriu-los:

— Què fan? Imagina la situació en què es troben i escriu, a la teua llibreta, la conversa que tenen.

— El llibre *Un món rebel* és un llibre de poemes que no té cap il·lustració. Inventa tu un dibuix per a la portada del llibre:

2. LLEGIM CARMELINA. LA NARRADORA.

1. És l'hora de contar. Com feia la colla de menuts i menudes que s'agombolaven sobre l'estora per escoltar els contes que narrava la mare Paula, nosaltres fem un rogle per escoltar el fragment següent:

"Les vesprades que plovia anàvem tota la colla de menuts a casa la mare Paula, i miràvem caure l'aigua, que queia silenciosament i rítmica. Gloc gloc gloc. Ella sempre estava asseguda a la seua cadira de repòs, i nosaltres ens ficàvem sobre el maruà, que era una estora rodona feta d'espart. De tant en tant una gota d'aigua, en pegar contra una pedra més grossa, ens esquitava i després s'anava escolant per sobre la nostra carn com un petit rierol. I quan ens cansàvem del rierol, sols haviem de clavar el dit damunt la goteta i la feiem desaparèixer del món de les gotetes de la pluja.

En arribar l'hora de berenar, la mare Paula cridava la seua filla i li deia, Betriueta treu el berenar als xiquets. I sempre era el mateix: pa i melva. I el pa era gran i rodó i blanc, però pastat sense gens de sal perquè en aquell poble l'aliment principal de la gent pobre era la **saladura**, i diu que el salat vol l'acompanyament insípid. I el pa el tenien alcat a la saranda i ben embolicat amb un tovalló blanc. Aleshores començaven les baralles, car tots volíem el coret de la melva, que era el cor del peix de què feien la melva. I ella el donava cada dia a un de nosaltres. I tots volíem el coret de la melva, perquè quan ens el menjàvem era com menjar-se una cosa tèbia, i sentíem un caliu per dintre com si el nostre cor volgués créixer una miqueta. Quan ja haviem menjat bones llesques de pa i prou molletes de melva, la mare Paula ens contava contes. El que més m'agradava de tot el repertori era el de «Peret i Margaliteta». Després, en fer-me gran, vaig adonar-me que aquest conte es diu «Hansel und Gretchen»

i que el saben tots els xiquets del món. I és possible fins i tot que tots els xiquets del món hagen tingut una mare Paula, i que estimen la pluja lleu que fa gloc gloc gloc quan rellisca del cel, i que en menjar-se els corets de la melva sentiran també créixer els seus petits cors."

Carmelina Sánchez-Cutillas
Matèria de Bretanya, ed.3i4

ESCOLTEM I PARLEM

- Quan plovia, els xiquets i xiquetes del poble es reunien per escoltar contes. Quan plou, què feu vosaltres?
- Abans d'escoltar els contes, es deleraven amb la berena: "llesques de pa i molletes de melva", un peix molt saborós, semblant a la tonyina, que es capturava a la badia d'Altea. Quin berenar us agrada més a vosaltres?

ESCRIVIM

Anem a treballar en grups de dos o tres persones, de manera que entre totes poseu en comú el que sabeu. Si desconexeu alguna cosa, no hi ha problema, pregunteu a la mestra o al mestre. Algunes activitats les haureu de fer de manera individual. Som-hi!

1. Poseu el nom sota cada imatge amb l'ajuda de la definició del Diccionari AVL.

- SALADURA:** Carn, peix o altre aliment adobat amb sal.
- MELVA:** Peix d'uns 35 centímetres de llargada, de dors blavós amb taques blau fosc, costats blau molt clar i ventre platejat.
- MARUÀ:** Estorí redó de palla d'espert per a posar els peus.

2. Comproveu que heu entés la narració?

- A casa de qui anaven els xiquets i les xiquetes de la colla quan plovia al poble?
☐ Maria ☐ Paula ☐ Enriqueta
- Què els posava per berenar la mare Paula?
☐ Pastissos ☐ Llet i galetes ☐ Orxateta i fartons ☐ Llesqueta de pa i melva
- Com fa l'aigua de la pluja quan cau?
☐ Gloc gloc gloc ☐ Clinec clinec clinec ☐ Xof xof xof
- Com se sentien els xiquets i les xiquetes de la colla quan la mare Paula els contava contes?
☐ ☐ ☐ ☐
- Quin era el conte preferit de Carmelina?
☐ Peret i Margaliteta ☐ El mig pollastre ☐ La mare dels peixos

3. Endevina, endevinalla; si la saps, calla.
Resoleu aquestes endevinalles relacionades amb el text que acabeu de llegir.
Si les endevineu, podreu reconèixer algunes de les paraules del món de Carmelina:

Al camp verdeja i a casa blanqueja. És un aliment i, com més fresc, més calent.	 El _____	La mare brama contínuament, i els fills són muts de naixement.	 La _____ i els _____
¿Què és allò que espanta tant que tothom en fuig a l'instant?	 La _____	A la casa on jo estic sóc de tothom trepitjada; a l'hivern faig bon servei i a l'estiu estic guardada.	 El _____ o l' _____

4. Encercla totes les paraules que estiguen en el text i copia, al costat, els noms de persona que has trobat:

- De tots els contes que contava la mare Paula a Carmelina el que més li agradava era el de "Peret i Margariteta". El coneixes? Para atenció...

"Això era i no era un xiquet anomenat Peret i la seua germana que li deien Margarideta. Vivien en una casa que hi havia enmig del camp amb el seu pare i la madrastra i els fills d'aquesta. Va arribar un any de molta sequera en què la família no tenia res per a menjar. Aleshores, un dia, la madrastra va agafar Peret el va matar i el posà a bullir dins d'una olla. Ella va fingir la procedència falsa d'aquella carn, però Margarideta, que va destapar l'olla i reconegué un dit del seu germà, no volgué tastar aquell menjar per res del món. Quan acabaren de dinar, Margarideta va arreplegar tots els ossos, els va dur al camp i els va soterrar. Als pocs dies, en aquell lloc va nàixer una perera i, en poquet de temps, es va carregar de peres.

Un matí la madrastra es va admirar de veure aquella perera tan gran i tan plena de peres. "Si fa uns dies ací no hi havia res!" -pensava-. "I quantes peres... Oi! Però si a dalt del tot està Peret!". En aquell moment, amb una veu dolça i hipòcrita li preguntà:

— Peret, em dones una peretaaaa?

— No, no, que tu m'has matat -contestava l'arbre al mateix temps que movia les branques.

La madrastra se'n tornà a casa mig morta de por. Al moment, era el pare qui va veure la perera amb el seu fill a dalt i va fer la mateixa pregunta:

— Peret, em dones una peretaaaa?

— No, no, que la teua dona m'ha matat i tu m'has menjat -responia l'arbre amb una veu seca.

Després acudiren els germanastres i preguntaren el mateix:

— Peret, ens dones una peretaaaa?

— No, no, que la vostra mare m'ha matat, mon pare i vosaltres m'heu menjat i sols ma germana m'ha plorat.

Finalment, vingué la seua germana Margarideta i preguntà a l'arbre amb molta tendresa:

— Peret, em dones una peretaaaa?

Aleshores totes les branques de la perera s'agitaren i se sentí una veu que feia:

— Sí, totes per a tu, que tu m'has salvat!

I d'una sacsejada caigueren totes les peres i Peret a terra.

— Xacarracatac! Ja estic viu!

I així fou com Peret va tornar a la vida, donà la mà a la seua germana i se n'anaren els dos ben junts.

I conte contat, conte acabat..."

Joaquim Gómez Caturla
Rondalles de l'Alacantí (1985). Adaptació.

1. Juguem al Veritat o Mentida.

Marca les oracions que segons tu siguen vertaderes o falses

Peret i Margarideta eren dos germans.	
Vivien a un apartament a la platja.	
Un any que no va ploure la família no tenia res per menjar.	
Margarideta va destapar l'olla i ajudà la seua madrastra a cuinar la recepta.	
Margarideta recollí els ossos de la cassola i els soterrà a l'hort.	
Peret va plantar una perera.	
Tots volien menjar peres.	
Després d'un terratrèmol va tornar Margarideta a la vida.	

2. Ací tens els títols d'algunes rondalles valencianes. Però, Ai! Les paraules del text s'han fet juganeres i s'han desordenat. Ordena-les i descobriràs quins són. En acabant, afegeix a la llista un parell de títols de contes o rondalles que t'agraden:

- castell El del Sol.

- que va nàixer. El xiquet de peus

- La peixos. mare dels

- mig Història d'un pollastre.

- Títols d'altres rondalles que m'agraden:

3. Per acabar aquesta part, reuniu la classe en assemblea i parleu del conte de Peret i Margarideta. El coneixíeu? I Hansel i Gretel? Us ha agradat? Busqueu un final alternatiu a la història entre tota la classe.

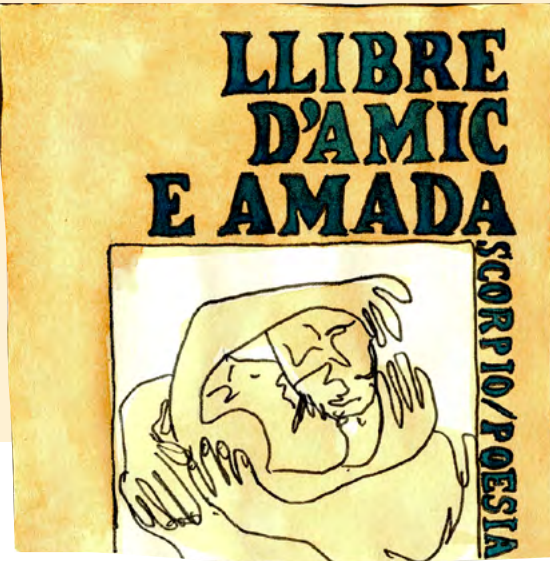
ARA TU:

- Prepara un conte a casa amb ajuda de la família per a explicar-lo a la resta de la classe. Pots utilitzar el suport del llibre o altres materials complementaris, per exemple, en el cas del conte que acabem d'escoltar, unes peres. També et pots vestir de "rondallaire" o "conta-contes". Després podeu jugar a "veritats o mentides" per veure qui n'encerta més.

3. LLEGIM CARMELINA. LA POETA.

Carmelina Sánchez-Cutillas va escriure també llibres de poesia. Durant un temps, va trobar en la poesia el mitjà perfecte per expressar el que sentia.

A vosaltres, us agrada la poesia?

Llegiu el poema en veu alta o escolteu-lo:

Joc d'escacs

Blanc i negre,
negre i blanc,
joc d'escacs.

La vida és
un gran taulell,
on els peons
volem ser reis;
cavalls, orfils,
i tots els rocs
són enemics...

.....
De solte un jorn
al més amunt
una veu diu:
«escac i mat»!
(i cessa el joc)

Niebla: Partida de ajedrez
Il·lustradora: Esther Diana García

Carmelina Sánchez-Cutillas,
Llibre d'amic e amada.

València: Fernando Torres, 1980.

*orfils: alfil

LLEGIM, ESCOLTEM I PARLEM.

- En aquest poema, l'autora identifica el joc d'escacs amb la vida. A *Matèria de Bretanya* compara l'estiu amb una partida de llargues de pilota valenciana: "L'estiu era com els partits de llargues que jugaven els homes els diumenges al carrer Fondo; pilota ve pilota t'envie." Quins jocs de pilota coneixes?
- Sabeu que són els escacs? Són un joc d'estratègia per a dos jugadors. Consta d'un tauler amb 64 caselles blanques i negres (8x8) i 16 peces per persona. Si teniu curiositat per la manera de jugar, podeu preguntar a la mestra o al mestre.

Peces d'escacs:

Dues torres

Huit peons

Un rei i una
reina -o
dama

Dos cavalls

Dos orfils/alfils

- Digueu tots els noms de jocs de taula que coneixeu.
- Feu el mateix amb jocs de pati o de carrer. Els xiquets i xiquetes d'Altea, a *Matèria de Bretanya* feien fanals amb melons d'Alger, caçaven parotets, feien arca o jugaven a càlig /calitx. A quins jocs jugueu vosaltres?
- Escriviu tots els jocs que heu nomenat a la pissarra. Us animeu a jugar a tots?

ESCRIVIM I PINTEM

1. Ara, copia els jocs que heu escrit a la pissarra

2. Al poema nomena dos colors, el blanc i el negre. Quants colors més coneixes?
Escriu altres 4 colors que t'agraden.

3. Pinta la imatge de Carmelina amb els teus colors preferits i escriu al costat totes les paraules de coses que tinguen eixos colors.

TOBOGAN

Escala amunt
fent filera.

Tingues paciència
i espera!

Cul al terra.
ZIUUUU!
i... AVALL!!!

El cor, BUM, BUM!!!
s'accelera!!!
Altres cop
a fer filera...

i pujar
graons amunt!

CREEM

Lola Casas, mestra i poeta, ha escrit molts poemes per xiquets i xiquetes amb jocs infantils, com ara aquest del tobogan.

Imatge de JacLou DL en Pixabay

I altre poeta, Guillem d'Efak, va escriure un poema dedicat als jocs populars. Llig

Sols que m'entenguis
t'ho dic ben clar.
Joc és la vida
i l'has de jugar.

Sols que m'entenguis
ben clar t'ho dic:
Serra mamerra
pit palleric.

"Jocs populars" Guillem d'Efak

- En parelles, inventeu i il·lustreu un poema amb el vostre joc preferit. Podeu trobar altres poemes per inspirar-vos en la web "Poemes per dir jugant", un recull de poemes de jocs creat per Montserrat Bertran.
- Amb tots els poemes i les il·lustracions de la classe, feu una exposició o un llibre -en paper o digital- per poder compartir. O, si ho preferiu, podeu fer un recital i convidar les vostres famílies i amistats perquè us escolten. I sobretot, sobretot, passeu-ho bé amb la poesia!

Unitat didàctica per Anna Gascon i Olga Gargallo
Maquetació Jordi Soriano

ACPV - Carrer de Sant Ferran,12 - València 46001 - tel.96 315 77 99 - WWW.ACPV.CAT